

2012 березень № 5 (240)

ВІСНИК

ЛУГАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Частина II

Заснований у лютому 1997 року (27)

Свідоцтво про реєстрацію:
серія КВ№ 14441-3412ПР,
видане Міністерством юстиції України 14.08.2008 р.

Збірник наукових праць внесено до переліку
наукових фахових видань України
(педагогічні науки)

Постанова президії ВАК України від 14.10.09 №1-05/4

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Луганського національного університету імені
Тараса Шевченка (протокол № 6 від 27 січня
2012 року)

Виходить двічі на місяць

ЗМІСТ

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ

1. **Балабай М.О.** Актуальність дослідження розвитку навчально-виховних закладів військового профілю в Україні (середина ХІХ - початок ХХІ століття) 5
2. **Волобуєва Н.А.** Институт приемной семьи: история, опыт, перспективы развития в современной России 13
3. **Мальцева О.І.** Соціально-виховна діяльність українських православних братств (ХVІ - ХVІІ ст.)..... 20
4. **Павлюк Н.В.** Виховання майбутнього сім'янина в педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського 26
5. **Суханова А.Є.** Безпритульність як соціально-педагогічна проблема ХІХ - ХХІ століть 32

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

6. **Акіншева І.П.** Сутність та зміст поняття громадянської соціалізації як невід'ємної складової політичної соціалізації.. 40
7. **Алдакімова О.В.** Формирование роли матери в обществе как проблема современности..... 44
8. **Безбородих С.М.** Конкурентоспроможність особистості як предмет міждисциплінарного дослідження..... 53
9. **Епштейн І.С.** Сутність і зміст поняття „Соціальна адаптація” 59
10. **Коношенко С. В., Коношенко Н. А.** Чинники виникнення шкільної дезадаптації в учнів підліткового віку 63
11. **Тіхонова Н.Г.** Філософсько-педагогічні основи взаємозв'язку школи, сім'ї і громадськості у вихованні учнів 69
12. **Чорна Л.В.** Інноваційні освітні технології 77

ЗМІСТ ТА ТЕХНОЛОГІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

13. **Бартош О.П.** Компетентністний підхід у підготовці соціальних працівників до роботи з дітьми у США 83
14. **Данко Д. В.** Професійний портрет соціального працівника медичного закладу 90
15. **Желанова В.В.** Суб'єктні феномени контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів..... 97
16. **Канюк О.Л.** Особливості поетапного формування вмінь іншомовного ділового спілкування у майбутніх фахівців соціальної роботи 111

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 37.013.42:316.61

І. П. Акіншева

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНОЇ СКЛАДОВОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Актуальність теми статті полягає в тому, що проблема громадянської соціалізації молоді є однією з найважливіших проблем в умовах становлення України як держави. Особливо значуща ця проблема на сучасному етапі, коли спостерігається тенденція негативного ставлення молодих людей до своєї країни, неприйняття громадянських норм і цінностей.

Процес розбудови й утвердження суверенної, правової, демократичної, соціально орієнтованої держави органічно пов'язаний із становленням громадянського суспільства в Україні, що передбачає істотну трансформацію світоглядних орієнтацій та самосвідомості народу [1, с. 6].

Громадянська пасивність, несформованість громадянських якостей загрожують державі втратою цілого покоління повноцінних громадян, призводять до обмеженості інтелектуальних інтересів, правового нігілізму, крайнього індивідуалізму, настороженого ставлення до законів, які приймаються, недбайливості в їх дотриманні, відсутності впевненості у своїх діях як громадянина.

Метою статті є проаналізувати сутність та зміст поняття громадянської соціалізації, як невід'ємної складової політичної соціалізації.

Проблема громадянського становлення й виховання підростаючого покоління, актуальна в усі часи, розроблялась такими корифеями української педагогіки, як Г.Ващенко, М.Грушевський, І.Огієнко, С.Русова, В.Сухомлинський, К.Ушинський та ін. Серед сучасних педагогів і психологів різні аспекти цієї проблеми опрацьовують М.Боришевський, О.Вишневський, Д.Дорошенко, І.Зверева, П.Ігнатенко, Г.Касьянов, О.Киричук, О.Ковальчук, Н.Косарева, Л.Крицька, В.Кузь, В.Курило, Ю.Руденко, В.Струманий, Б.Ступарик, Е.Сявков, З.Сергійчук, М.Стельмахович, В.Поплужний, Г.Філіпчук, К.Чорна, П.Щербань та ін.

Багато факторів впливають на перетворення індивідуума в повноцінного, активного громадянина. Серед них політична і законодавча система, соціальні інститути – сім'я і школа, засоби масової інформації. Усе це формує почуття громадянського обов'язку і політичної самовпевненості індивідуума в суспільстві.

Процес навчання соціальне прийнятій поведінки – політична соціалізація. Якщо йдеться про формування якості громадянина, то процес набуває характеру громадянської соціалізації. Із цього процесу випливають відповідні цінності, відносини, переконання та інші чинники, які формують ставлення людини до політичної системи. Ці фактори становлять ядро національної політичної культури [2].

В сучасних політичних дослідженнях існує понад 30 визначень політичної культури. Значне розходження в поглядах на одне і те ж явище пояснюється його складністю і недостатнім вивченням. Так, Дж.Алмонд і С. Верба визначають політичну культуру як сукупність психологічних орієнтацій людей щодо політичних об'єктів. На їх думку, політична культура нації є особливий розподіл зразків орієнтації стосовно політичних об'єктів серед представників певної нації. Коли ми говоримо про політичну культуру суспільства, зазначають Дж. Алмонд і С. Верба, то маємо на увазі політичну систему, інтеріоризовану в знаннях, почуттях і оцінках населення.

Політична культура являє собою характеристику всього політичного життя, тому її не можна зводити до окремих, хоча й дуже важливих явищ цієї сфери суспільного життя, наприклад, тільки до політичної свідомості або політичної поведінки.

Необхідно зазначити, що одним з аспектів соціалізації є громадянська

соціалізація. Вважаємо, що процес громадянської соціалізації потребує більших організаційних зусиль, ніж інші види соціалізації (сімейна, політична, етнічна). Людині легше усвідомлювати інтереси, цінності соціальної групи та прагнення їх захищати, ніж інтереси суспільства, країни. Цінності громадянського суспільства не очевидні, тому потребують серйознішого, глибшого усвідомлення. Говорити про громадянське суспільство в сучасному розумінні можливо лише з моменту появи громадянина як самостійного, індивідуального члена суспільства, котрий усвідомлює себе таким, для якого характерні розвинена правосвідомість і здатність обстоювати свої права і свободи.

Сучасний етап швидких та непередбачуваних перетворень у суспільстві в цілому характеризується культурною неоднорідністю українського суспільства, політичним плюралізмом, кризою влади, викликає труднощі соціалізації, особливо молодого покоління. Особливість становища молодих людей полягає в тому, що, з одного боку, вони входять у той соціальний простір, який організовано незалежно від них попередніми поколіннями; з іншого боку, молодь може змінити, перебудувати створені структури. Крім того, вихід із кризової ситуації нашого суспільства, процес його розвитку також безпосередньо пов'язані зі становищем молоді, її можливою участю в цьому процесі і небезпекою виявитися жертвою кардинальних соціальних змін. Тому дослідження процесу залучення молодого покоління в усі сфери суспільного життя набуває такого важливого значення. При цьому кризові моменти розвитку виявляються найбільше в економічній стагнації, деформаціях у соціальній сфері, руйнуванні системи морально-духовних цінностей. А це істотно загострює конфлікт між суб'єктивним і об'єктивним, між прагненнями, очікуваннями і дійсністю при входженні різних груп молоді в суспільне життя [3, с. 107-111].

Звертаючись до поняття "громадянська соціалізація", слід підкреслити, що воно характеризує процес засвоєння кожним індивідом певної системи знань, норм, цінностей і традицій в трудовій, політичній і правовій сферах життєдіяльності, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства. Зміст його, на наш погляд, визначають три елементи: 1) професійна соціалізація, що дозволяє молодій людині придбати знання, освоїти трудові навички і досвід в одній або декілька професій; 2) правова соціалізація, направлена на усунення серед молоді правового нігілізму, з'ясування кожним молодим громадянином своїх прав і обов'язків; 3) політична соціалізація, сприяє підвищенню активності кожного індивіда в захисті своїх прав і свобод, а також в управлінні державними і суспільними справами.

Із соціально-педагогічної точки зору громадянськість розглядається як соціальна якість особистості, яка характеризує взаємини людини з суспільством та державою, виражає зв'язок між конкретним громадянином держави й особистістю як суб'єктом суспільних відносин. Громадянськість не надається при народженні, її неможливо сформувати «раз і назавжди». На нашу думку, молоду людину можна лише підготувати до особистого розуміння громадянськості, справляючи на неї виважений ідейний вплив. Набуття громадянськості можливе лише як процес та результат еволюційної за своєю суттю самоідентифікації особистості (громадянин де-факто) в процесі громадянської соціалізації.

Результатом громадянської соціалізації є громадянська соціалізована особистість, яку характеризує високий рівень сформованості громадянських якостей, є наявність громадянської позиції, найвищою мірою усвідомлення якої є патріотизм. Високо громадянська соціалізована людина — це патріотично налаштована, відповідальна, активна особистість і, таким чином, здатна до позитивних перетворень суспільства. Така людина ідентифікує себе як повноправного суверенного суб'єкта соціальних відносин, визначаючи своє місце в демократичному суспільстві, свої життєві цілі та засоби їх досягнення. Коли патріотизм, гордість за власну країну, досягнення не лише особистих, але й суспільних інтересів, соціальна активність стали основою поведінки, рисою характеру, можна говорити про наявність у людини громадянської позиції. Фактором громадянської соціалізації, її педагогічно керованою складовою є громадянське виховання. Єдність громадянської соціалізації та громадянського виховання ефективно можна забезпечити в системі соціальних інститутів, серед яких провідним є система освіти [4, с. 144].

Громадянське виховання — процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично і юридично дієздатною та захищеною. Воно покликане виховувати особистість чутливою до свого оточення, залучати її до суспільного

життя, в якому права людини є визначальними. Громадянське виховання поєднує суспільну й приватну сфери.

Громадянськість є багатоаспектним поняттям. Це фундаментальна духовно – моральна якість, світоглядна і психологічна характеристика особистості, що має культурологічні засади.

Одним із головних завдань громадянського виховання має бути розвиток патріотизму - любові до свого народу, до Батьківщини, до її національних героїв та історичного минулого.

Виховання патріотизму особистості передбачає прищеплення національної свідомості. Важливим показником громадянської зрілості є збереження української мови, досконале володіння нею. В умовах глобалізації людського суспільства громадянське виховання включає також почуття єдності й унікальності життя на Землі, повагу до всіх народів, їх прав, інтересів і цінностей.

Важливим є виховання розвиненої правосвідомості - усвідомлення своїх прав, свобод, обов'язків. Однією з важливих складових змісту громадянського виховання є розвиток політичної культури. Вона включає належну політичну компетентність, знання про державу, політичні організації та інститути, принципи, процедури та регламенти суспільної взаємодії, порядок виборів [2].

Таким чином, у сучасних умовах важливим стає актуальне усвідомлення поняття громадянськості, вироблення критеріїв активної громадянської позиції кожного члена суспільства, зміни відносин усередині сім'ї, школи, соціуму, зміцнення зароджуваних демократичних цінностей. Виховання громадянина — основна з умов підготовки людей, здатних відродити свою Батьківщину, розвинути ідею державності

Перспективою подальшого дослідження проблеми громадянської соціалізації, як невід'ємної складової політичної соціалізації є впровадження в педагогічну практику соціально-педагогічної програми громадянської соціалізації молоді.

Література

1. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності // Освіта України. – 9 серпня 2000. – № 32. – С. 6.
2. <http://ru.osvita.ua>
3. Сергейчик С.И. Факторы гражданской социализации учащейся молодежи / С. И. Сергейчик // Социологические исследования. – 2002. — № 5. – С. 107-111.
4. Чернуха Н.М. Формування громадянськості учнівської молоді : інтеграція виховних соціальних впливів суспільства : Монографія / Н.М. Чернуха. – Луганськ : Альма-матер, 2006. — 360 с.

Акиншева И. П. Суть и содержание понятия гражданской социализации как неотъемлемой составной политической социализации

Дана стаття розглядає суть і зміст поняття громадянської соціалізації, як невід'ємної складової політичної соціалізації. Громадянська соціалізація - характеризує процес засвоєння кожним індивідом певної системи знань, норм, цінностей і традицій в трудовій, політичній і правовій сферах життєдіяльності, що дозволяють йому функціонувати як повноправний член суспільства.

Ключові слова: соціалізація, громадянська соціалізація, громадянське виховання, політична культура.

Акиншева И. П. Сущность и содержание понятия гражданской социализации как неотъемлемой составной политической социализации

Данная статья рассматривает сущность и содержание понятия гражданской социализации, как неотъемлемой составной политической социализации. Гражданская социализация - характеризует процесс усвоения каждым индивидом

определенной системы знаний, норм, ценностей и традиций в трудовой, политической и правовой сферах жизнедеятельности, которые позволяют ему функционировать как полноправный член общества.

Ключевые слова: социализация, гражданская социализация, гражданское воспитание, политическая культура.

Akinsheva I. P. Essence and maintenance of concept of civil socialization as by the inalienable constituent of political socialization

This article examines essence and maintenance of concept of civil socialization, as by the inalienable constituent of political socialization. Civil socialization - characterizes the process of mastering of the certain system of knowledges every individual, norms, values and traditions in the labour, political and legal spheres of vital functions, which allow him to function as a full-fledged member of society.

Keywords: socialization, civil socialization, civil education, political culture.